

Живорад БЕЉИЋ

ШКОЛА У МИОНИЦИ ОД ОСНИВАЊА ДО ДАНАС*)

За обраду ове теме, пошто задира дубоко у прошлост, коришћена је у доброј мери објављена грађа, али и документација која и данас постоји у школи, архивски материјал, односно фото-копије које су преузете из Архива Југославије и Архива Србије. (Архив Југославије, Фонд Министарства просвете 1919—1929; Архив Србије, Фонд Министарства просвете). Знатан део података преузели смо из Летописа школе, чији је оригинал (од оснивања 1864. до 1924. године) уништен у српско-турском, српско-бугарском и првом светском рату, а постојећи је обновљен по сећању ондашњег учитеља Миливоја Пауновића, 6. октобра 1924. године. Од тог датума до данас Летопис је уредно вођен и постоји у школи.

Од објављене грађе коришћено је дело Б. Перунчића „Град Ваљево и његово управно подручје 1815—1915“ (Ваљево, 1973. године), затим кратка монографија „Мионица“ (Ваљево 1976) и књига Љубомира Павловића „Колубара и Подгорина (Београд, 1907).

Оснивање школе — општи услови

Као село Мионица се први пут помиње 1735. године. Тада је имала 15 домова. Варошица Мионица развила се у средини атара села Мионице а проглашена је за варошицу 1. јануара 1895. године. Тада је она била економски и политички центар горње Колубаре¹⁾.

У то време већ је имала школу. Прве школе на подручју горње Колубаре биле су манастирске школе у Боговађи и горњој Рибници. Школа у Рибници основана је 1854. године и у њој је прво знање стекао и војвода Живојин Мишић, сељачић из села Струганика. Школа је била интернатског типа и прихватала децу из целе мионичке школске општине, а њу су сачињавала села: Мионица, Санковић, Радобић, Табановић, Команице и Вртиглав, а касније су се припојила и села Кључ и Толић. Школа у Рибници је радила до 1. јуна 1864. године, а 1. новембра 1864. званично је отворена и почела са радом

*) Писано 1978. године.

1) Ч. Протић и други, Мионица, стр. 7.

школа у Мионици. Она је прихватала све баке из школе у Рибници коју су, како смо нагласили, похађала деца из: Мионице, Санковића, Радобића, Табановића, Команица и Вртиглава.

Рад школе од оснивања до првог светског рата

Школска зграда се налазила на заједничком школском и црквеном плацу на западној страни од мионичке цркве, а подигли су је мештани мионичке школске општине.

Зграда је била од дрвене грађе са чатмом и имала је једну учионицу, спаваћу собу за баке и једну шупу са два одељења, па је једно служило за оставу бачке хране, а друго за учитељеве потребе³⁾.

У почетку рада школе била су три разреда са једним учитељем.

Баци из села Мионице су свако вече ишли својим кућама, а баци из осталих села ноћивали су код школе. Кућама су ишли само кад школа не ради: лети шест недеља и о Божићу и Васкрсу по недељу дана, или кад теже болују. Храну су им доносили родитељи два пута недељно, а држали су је свак у свом сандуку у школској шупи.

У дугим зимоким ноћима баци су при свећи читали под надзором учитеља, одређеног бака или школског послужитеља.

Због заједничког становања међу бацама је било шуге, а кад реке надобу и родитељи не доносе храну, кад немају од кога да позајме, сиромашнији баци су и гладовали.

Баци су из трећег разреда примани у гимназију „... кад докажу да их је неки наставник спремао и кад испити положи“⁴⁾.

Четврти разред отворен је тек 1879. године те је школа постала четвороразредна, али опет са једним учитељем.

Пошто је школска зграда била мала и дотрајала, то су од 1888. до 1896. узимане приватне зграде за учионице и учитељев стан.

Прва зидана школска зграда од тврдог материјала и по инжењерском плану изграђена је 1896. године. Изграђена је о трошку школске општине и налазила се на источној страни од цркве поделивши заједнички плац попреко⁵⁾.

Ова зграда имала је две добре учионице, један ходник и канцеларију. Уз зграду је озидан и клозет са четири одељења. Подизањем ове зграде отворено је и друго одељење исте основне школе.

Треће одељење исте основне школе отворено је 1899. године и за њега и учитељев стан узета је кућа села Мионице у Липама. Уз ово одељење те исте јесени отворена је прва „Продужна школа“ која је створила и расадник за размножавање калемљеног воћа и пчелињак са кошницама сандучарама са покретним сањем по методу „Српског пчеларског друштва“, у којој је радио учитељ истог одељења, Миливоје Пауновић⁶⁾.

3) Летопис школе, стр. 2.

4) Летопис школе, стр. 3.

5) Летопис школе, стр. 3.

6) Летопис школе, стр. 4.

На школомом плацу према ореској згради о трошку школске општине направљена је 1905. године од тврдог материјала друга школска зграда са једном учионицом, ходником, собицом за служитеља и станом за учитеља⁷⁾. У ту нову зграду пресељено је одељење из куће у Липама.

Пет година касније (1910. године) између две школске зграде ископана је пумпа за воду.

У књизи „Град Ваљево и његово управно подручје 1815—1915“ на страни 1161. објављен је распоред часова од I до IV разреда за основну школу у Ваљеву. Овај распоред је несумњиво важио и за школу у Мионици. Распоред је из 1903. године. Исте године први пут је унето у буџет сваке школе по 20 динара за оснивање бачке књижице⁸⁾.

Трећа школска зграда од тврдог материјала подигнута је 1912. године на купљеном плацу преко пута среског фасадника. Ова зграда је имала две учионице, ходник, канцеларију, собу за служитеља и стан за једног учитеља.

Ова је зграда за време балканских ратова 1912/13. године служила за војне потребе, те је у њој рад отпочео после рата.

За време рата радиле су две учитељице јер је учитељ Миливоје Пауновић отишао у рат.

БРОЈНО СТАЊЕ УЧЕНИКА И НАСТАВНИКА ПО ГОДИНАМА

1864/65		1905/06		1914/15	
учен.	наст.	учен.	наст.	учен.	наст.
30	1	158	3	213	4

БРОЈ СТАНОВНИКА, ДОРАСЛЕ ДЕЦЕ ЗА ШКОЛУ, ПИСМЕНОГ И НЕПИСМЕНОГ СТАНОВНИШТВА У 1919. ГОДИНИ

1. СТАНОВНИКА	
варошица Мионица	430
село Мионица	621
Команице	649
Санковић	241
Радобић	317
Табановић	312
Кључ	636
Толић	425
2. Деца дорасла за школу	274
3. Походи школу	264
4. Писменог становништва	1445
5. Неписменог становништва	2366 ⁹⁾

7) Б. Перуничкић, Град Ваљево и његово управно подручје 1815—1915, Ваљево 1973, стр. 1152.

8) Б. Перуничкић, Град Ваљево и његово управно подручје 1815—1915, Ваљево 1973, стр. 1157.

9) Архив Југославије, фонд Министарства просвете 1919—1929, Ф 85—105-19.

Школа између два светска рата

У току 1914/15. године школа је радила само два месеца, а онда је 16. новембра 1914. године аустроугарска војска ушла први пут у Мионицу и узела школу за смештај своје војске. У рату је изгорео сав школски намештај (клуче, столови, карте, слике, школске уписнице с књижицом) а школска зграда је знатно оштећена. Због тога рад у школи није почињао ни целе школске 1915. године.

У јесен 1916. године направљене су привремене клупе за баке па је у тој, затим 1917. и 1918. године (за све време окупације) рабено са прекидима и то више на прикупљању лековитог биља (лишћа јагода, купине, коприве) него на стицању знања. У летопису школе стоји да су бащи слабо похађали школу јер су се борили за свој опстанак због велике оскудице у храни. Скоро сви су остали неписмени иако је наставу изводило пет учитеља.

Редовно се почело радити 1919. године, када је учитељ дошао из рата и те године је отворено и четврто одељење, а 1921. године и пето одељење.

Тек 1923. године направљене су прописне клупе а у 1924. години и за друго одељење.

Мионичку школску општину у 1924. години чине: Санковић, Кључ, Толић, Команице, Табановић, Радобић. Од оснивања школе 1864. па до 1925. године у њој су радила 22 учитеља.

Од 1924. па до 1932. године школа ради нормално, али су се све до 1932. сем мањих кадровских промена, ништа битније не мења. Те 1932. због великог прилива ученика направљена је школа у Кључу и примила децу из Кључа и дела Толића.

У годинама између два светска рата — 1933, 1934 и 1935. години — школа је нормално функционисала, а у летопису школе из 1935. године стоји: „Настава у ужем смислу речи извођена је у овом добу веома успешно и била је на завидној висини. Она се не само равњала него је и премашила успех основне школе у Ваљеву, иако су при овој школи услови за рад били тежи. Због оваквог успешног рада ова је школа у читавој околини уживала велики углед“¹⁰⁾.

У години 1936, на иницијативу управитеља школе, основана је кухиња Подмлатка црвеног крста и у њој је 75 ученика сваког дана у подне добијало топли оброк¹¹⁾.

У тој години било је 268 чланова Подмлатка црвеног крста. Марта 1937. године први пут у овој школи је основана бачка књижица која је примала више бачких листова и имала извештај број одабраних књига, а у априлу те исте године отворен је први пут течај за физичко васпитање. Овај течај похађали су дечади од 12—20 година. У исто време „издржавање народних школа прешло је са општинских на баноке управе“ што је одушевљено поздрављено од стране просветних радника.

10) Летопис школе, стр. 15.

11) Летопис школе, стр. 15.

У школској 1938/39. години школу је редовно похађало 335 ученика и на сваког наставника је долазило просечно по 46 ђака¹²⁾.

У јануару и фебруару 1939. године извршен је први систематски лекарски преглед свих ученика и за сваког ђака је установљен здравствени лист. Те исте године лекари су одржали четири предавања којима је присуствовало 1876 лица, а приказано је и осам популарних филмова.

Буџет за школску 1939/40. годину износио је 32.070 динара. Затим настаје ратна 1940/41. година у којој је било прекида у раду, али краћих, а замене су вршене благовремено. На крају те године у школи је било 363 ђака. Те године није полаган испит за гимназију.

Прве ратне године Месни школски одбор донео је одлуку о оснивању аналфабетског течаја који је трајао четири месеца, а завршило га је 40 девојака.

У ратној 1941/42. години радило се од 17. јануара до 12. јуна. Те године је издржавање школа опет прешло на терет општина.

Школска 1942/43. почела је 15. августа и рад се одвијао у великим тешкоћама јер је у већини школских просторија била војска, а неки наставници, због припадности комунистичкој партији, били су у затвору у Београду (Вукосава Николић). Вршећи замене неки наставници су имали по 80—100 ученика. Била је оскудица у свему па и у храни. Килограм хлеба од кукуруза продавао се по цени од 200—250 динара. Радило се у тешким условима јер се већи део године настава изводила под ведрим небом. У школским зградама била је војска.

Од свих организација у школи једино је активан Подмладак црвеног крста. Каса Подмлатка на крају године располаже са 6.500 динара а чланови су послали девет пакета нашим заробљеницима у Немачкој. У новембру 1943. године је за избеглички дом у Боговађи прикупљено 178 килограма пасуља, кромпира и лука. Те године је било уписано 417 ђака, а наставу није похађало 106 ученика. Две учитељице нису радиле јер су им мужевни били у државној служби.

И следећа година окупације и ropства представљала је тешке и мучне дане за живот целог народа, па и за живот школе. Ипак, у јесен те 1943. године отворена је у Мионици први пут Грађанска школа која је по ослобођењу 1945. претворена у Непотпуну мешовиту гимназију да би од школске 1948/49. постала троразредна нижа гимназија.

То је сада нови квалитет, нови ниво образовања, а остали су стари проблеми — недостатак школског простора, намештаја и основних учила. Учињен је напор да се немаштина превазиђе. Тада ђачки родитељи дају столове и столице на којима ће ученици учити, а огрев такође доноси од куће. Тако се ушло у школску 1944/45. годину и у слободу која је чекана пуне три године и пет месеци¹³⁾.

Ослободници, који су у Мионицу ушли 11. септембра 1944. године, окренули су нову страну историје.

12) Летонис школе, стр. 21.

13) Летонис школе, стр. 41.

Школа у новој Југославији

Док се народ опорављао од последица ратног вихора који је прохујао остављајући пустош и згаришта и док су се ратне ране полако зацељивале, три генерације ученика мионичке школе слушало је истине и легенде о славном војевању и о обичним људима који су у борбама израстали до хероја. Очи свих биле су упрте у лепшгу и срећнију будућност коју ће створити млади, школовани људи. Свима је било јасно да прогрес земље зависи од степена образовања и васпитања младе генерације, школа постаје место где се усклађују жеље и могућности у постизању тога циља.

У први разред Грађанске школе уписала су се редовно 32 ђака, 1932. годишта, али и заосталог 1930. и 1931. тако да су свршени ученици те школе одмах могли да буду прадитељи омладинских пруга и нових насеља.

Школа у тим новим условима мења своју оријентацију. У њој оживљава нова Пионирска организација која постаје значајан фактор у животу школе, а први конкретни задаци су јој прикупљање помоћи за пострадале у рату и прикупљање старе хартије, гвожђа, крпа, које ће бити сировина за младу индустрију.

Тада почиње акција за описмењавање одраслих као што се чини у целој земљи.

На спортском пољу је видан напредак. У мају 1945. године је одржан пионирски слет а у циљу културно-уметничког уздицања најширих маса у Мионици је основано друштво „Абрашевић“ које је имало хорску, драмоку и фолклорну секцију.

У пролеће 1946. године поново је отворена ђачка кухиња у којој се хранило 80 сиромашних ђака.

Школока 1945/46. је друга година рада у слободи. Увелико се врши обнова ратом опустошене Мионице.

Школа, којој народне власти поклањају изванредну пажњу, је културно-просветна установа која треба новој привреди да да што бољи кадар. Сви ученици су чланови Пионирске организације која је врло активна.

Главни ваншколски рад учитеља у овој години било је организовање течаја за описмењавање одраслих људи кроз које је прошло 138 полазника.

У овој години друштво „Абрашевић“ је добило прелазну заставицу као најбоље у округу.

Школока 1946/47. година је прва година Првог петогодишњег плана. У њој је уписано 334 ученика. Пионирска организација је активна. Она је имала свој штаб одреда, а одред је понео име Милоша Милићевића, првоборца. Поред штаба одреда формирано је и пет штабова чета.

Кроз пионирску организацију пружена је ученицима помоћ у учењу, издата су 32 броја зидних новина, основана је књижница, прикупљано је багремово семе, лековито биље и отпаци за индустрију. Пионири су дали 3 успешне приредбе.

У априлу 1947. године Мионица је први пут добила стални биоскоп. У овој школској години отворена је школа у Табановићу (у приватној згради), а почетком школске 1947/48. отворено је одељење у Команицама¹⁴⁾.

Пионирска организација је врло активна. Прикупљају багремово семе, старо гвожђе, губарева јаја, дају на хиљаде радних часова на уређењу парка у Мионици и плевљењу лука у пољопривредној станици.

Током године учињено је 15 посета биоскопу и око 370 ученика је гледало филмове, наше ратне и руске.

Књижница је богатија књигама, баци више читају, а одрасли се описмењавају. Те године су наставници пре школе ишли на екскурзију у нову фабрику тешких алатљика у Железнику и у Кошутњак (Пионирски град).

Синдикална подружница просветних радника је врло активна. Била је једна од 9 најбољих.

Школске 1948/49. године село Толић је отворило школу у приватној згради. Тада је одлуком Министарства просвете укинута пето одељење школе у Мионици и први пут су ученици вакцинисани БСЖ вакцином¹⁵⁾.

Тада су први пут од ослобођења набављена нека наставна средства: делови човечијег тела (слике), велика карта Европе, историјски албум, словарица, компас, геометријска тела.

Пионирска организација ради по следећим активима (што одговара данашњим слободним активностима): за учење, дисциплину, чистоћу школе, ученика и њихових ствари, актив за украшавање учионица и ходника, за гајење цвећа, за књижницу, за културно-просветни рад, за прикупљање разних отпадака и друго. Те године Пионирска организација је дала око 5000 радних часова на чишћењу губара, прикупљању свињске длаке, старог гвожђа, стакла, семена дивљих јабука, костију и др. Активно је радила и бачка кухиња и те године је издато 7.096 obroка. Одржан је физкултурни слет и пролећни крос.

У оквиру културно-просветног рада једна од секција је и Народни универзитет, народна књижница и читаоница и течајеви. На Народном универзитету одржана су следећа предавања: о нужности културног уздицања нашег народа, витаминима, туберкулози, народној медицини, сујевељу, првобитном друштву, о развоју живота на земљи и друго. Предавачи су били просветни радници. Они су први носиоци прогреса. Поред предавања и течајева просветни радници су спремали приредбе, организовали такмичења, популарисали филм и књигу у народу, а кроз синдикалне конференције и групе радили су на идеолошком и на стручном усавршавању. У лето 1949. године одржан је у Ваљеву курс за такмичење и идеолошко уздицање учитеља. Тако се ушло у школску 1949/50. У току те године опет је најактивнија Пионирска организација и целокупни васпитни рад одвија се преко ње. Она је носилац програма за Дан републике и за Дан Армије,

14) Летопис школе, стр. 52.

15) Летопис школе, стр. 55.

за разне свечаности, завршну школку годину и друге. Те године се знатније поклања пажња здравственој заштити ученика, а први пут се уводи бачко осигурање. Сви ученици су осигурани код Државног осигуравајућег завода, уводи се и бачка штедња. На крају године 150 ученика на књижицама Народне банке има 22.000 динара. Издржавање школа вршено је преко Месног народног одбора и било је уредно.

Од марта 1950. године Мионица је опет постала седиште Среза мионичког.

У току 1950/51, 1951/52, и 1952/53. школске године рад се одвијао уходаним токовима и ништа квалитетно ново се не мења све до 17. јуна 1954. године када се одлуком Среског народног одбора Ваљево све ниже гимназије у ваљевском срезу спајају са основним школама у јединствену осмогодишњу школу.

Тада почиње ново поглавље у животу и раду школе у Мионици.

Те преломне 1954/55. године школа у Мионици је имала 402 ученика и то 148 у нижим и 254 у вишим разредима. У нижим разредима је било 5 одељења, а у вишим 8 одељења. У нижим разредима настава је разредна а у вишим предметна и изводи се у једној преподневној смени.

За васпитно-образовни процес одговорно је Наставничко и разредно веће, а органи управљања у школи су прво Школски савет, па онда Школски одбор који у складу са Законом о друштвеним управљањем школама тражи форме да постане прави сарадник школе.

У школи је постојала примитивна школска радионица са најнужнијим алатом, али ученици праве разне предмете и излажу их на крају школске године уз школску приредбу и завршну школску свечаност. Активно се учествује на слетским вежбама друштва „Партизан“, води се рачуна о здравственој заштити ученика, организују се екскурзије, бачка кухиња успешно ради и тако полако заживљује нова јединствена осмогодишња школа.

Следеће, 1955/56. године, при школи ради и забавиште (предшколки узраст), тако да школа има 14 одељења и 477 ученика. Орган управљања школе је Школски одбор.

У 1956/57. години, две године после оснивања јединствене основне школе у Мионици, школа је понела ново име: Осмогодишња школа „Драгојло Дудић“.

Школска 1957/58. година представља значајну прекретницу у животу и раду школе. Промене које су наступиле су: рад на реформи школства, проглашење школе за огледну и припајање шест околних школа овој школи као матичној. То подручје и сада обухвата матична школа у Мионици и остварује исте оне задатке које је остваривала и тада, додуше у повољнијим условима.

Имајући у виду да млади нараштај овога краја треба да одигра одлучујућу улогу у преображају пољопривреде, пред школу се као посебно важно постављало питање упознавања ученика са савременим

достигнућима у пољопривреди. Савет за просвету Скупштине општине Мионица искористио је могућност увођења пољопривреде као посебног предмета у VII и VIII разреду.

Већ је напоменуто да су први почеци рада кухиње везани за 1936. годину. Она и данас има реноме најбоље кухиње у региону, а свакако је међу најбољима у републици. Цифра од 500 дневних obroка можда неке звучи преувеличано али је она истинита. О значају кухиње, нарочито за ученике путнике, као и за оне најсиромашније који добијају оброк бесплатно, било би сувишно говорити. Снабдевање намирницама иде преко бачке задруге, која део својих производа (у неким случајевима и сву производњу) уступа бачкој кухињи.

Све до пресељења у нову школску зграду, у јесен 1967. године, настава у матичој школи се изводила у врло неповољним условима. Коришћене су две старе зграде код цркве, стара зграда преко пута расадника, зграда поште и део зграде општине.

У тим руинираним и, за повећан број деце, малим просторијама седело је по 40 ученика, а у неким учионицама табле су стајале уздуж јер би зид био мали када би стајале нормално. За наставников сто и столицу није ни било места.

Било је и таквих учионица (у згради општине) кроз које се морало пролазити да би се дошло у следећу, па је кроз врата један наставник чуо другога а у паузи ученици су се састајали и правили неред. У већини тих учионица по цео дан је било упаљено светло јер су биле мале и мрачне.

У зимским данима ученици су напуштали учионице само по потреби а настава физичког васпитања се изводила само напољу.

Клупе (скамије) у учионицама биле су толико дотрајале да су шкрипале кад ученици устају па су чешће одговарали седећи да би у разреду била тишина. У то време на часовима општетехничког образовања углавном су поправљане те клупе.

У наставничкој канцеларији никад није било довољно места да сви седну.

Укратко, у таквом амбијенту ни наставници ни баци нису осећали предности нове, реформисане школе и нису могли да постижу блиставије резултате.

У неразвијеној мионичкој општини жеље су увек биле веће од могућности. Ипак је 1975. године изграђена нова, модерна кухиња, опремљена најсавременијим намештајем и опремом.

Ове 1977/78. године на већ постојећи комплекс школских зграда дограђена је и радионица са котларницом, а у догледно време биће уведено парно грејање, доградиће се кабинети за све наставне области и физикултурна сала. Све је то предвиђено програмом Скупштине општине, Заједнице образовања и Школе.

Кад у једној средини постоје сви материјални услови за нормалан рад, то је ипак само пола од онога што је потребно за успешно обављање наставно-васпитног процеса.

Другу, чини се битнију, половину чини наставни и руководећи кадар.

У овој школи настава је 100% стручно заступљена. Изводе је 44 наставника, управа школе је поверена четворици људи а о хигијени и осталом брине и 12 помоћних службеника.

О добром раду сведоче и бројна признања и награде, добијене за последњих 8—10 година.

Овде ћу поменути само неке:

- Савезна награда за рад бачке кухиње,
- Републичка награда за уређење школске средине,
- Републичка награда за рад Подмлатка црвеног крста,
- Септембарска награда Скупштине општине Мионица.

БРОЈНО СТАЊЕ УЧЕНИКА И НАСТАВНИКА ПО ГОДИНАМА

1864/65		1905/06		1914/15		1919/20	
учен.	наст.	учен.	наст.	учен.	наст.	учен.	наст.
30	1	158	3	213	4	264	5
1943/44		1944/45		1954/55		1977/78	
учен.	наст.	учен.	наст.	учен.	наст.	учен.	наст.
355	5	248	5	412	16	864	44

СПИСОК

УЧИТЕЉА КОЈИ СУ РАДИЛИ У МИОНИЧКОЈ ОСНОВНОЈ ШКОЛИ ОД 1864. ДО 1925. ГОДИНЕ

1. Јеврем Петровић	12. Даница Богдановић
2. Радица Поповић	13. Зорка Губеревац
3. Јован Радаковић	14. Миливоје Пауновић
4. Аксентије Јокић	15. Даница Обрадовић
5. Живко Живановић	16. Даница Матић
6. Васа Урошевић	17. Јован Тодоровић
7. Јован Панић	18. Валерија Јорданова
8. Милан Драговић	19. Јулијана Славковић
9. Милутин Ралетић	20. Радмила Савковић
10. Владимир Поповић	21. Драга Трипковић
11. Зорка Поповић	